

Підготовка до НМТ/ЗНО з української мови

ЛЕКСИКОЛОГІЯ.
ФРАЗЕОЛОГІЯ.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Лексикологія — розділ мовознавства, який вивчає словниковий склад мови (лексику).

Лексика — словниковий склад мови, сукупність слів мови.

Лексикографія — розділ мовознавства, який вивчає словники.

Класифікація лексики

- 1) **Однозначні слова** — слова, які мають лише одне значення:
понеділок — назва першого дня тижня, йде після неділі.

Багатозначні слова — слова, що мають кілька значень:

- Лист — 1) орган повітряного живлення й газообміну рослин;
2) тонкий, щільний шар матеріалу (паперу, заліза);
3) офіційний, грошовий або інший документ*

Класифікація лексики

2) **Синоніми** — слова, близькі за значенням, але різні за написанням:

Багатий — *заможний, маєтний, грошовитий, імущий; розкішний* (з великою кількістю чого-небудь), *пишний* (зовнішньо), *помпезний* (ефектний), *великий* (урожай), *добрий, щедротний, рясний*.

Увага! Синоніми обов'язково повинні належати до однієї частини мови. Наприклад: *багатий, заможний* — це синоніми; **АЛЕ:** *багатство, заможний* не є синонімами, бо *багатство* — іменник, *заможний* — прикметник.

Класифікація лексики

Антоніми — слова з протилежним лексичним значенням:

хвалити — сварити,

передбачливий — недалекоглядний,

перемога — поразка,

за — проти

Увага! Антоніми обов'язково повинні належати до однієї частини мови. Наприклад: *добрий – злий* – це антоніми;

АЛЕ: *добро – злий* не є антонімами, бо *добро* – іменник, *злий* – прикметник.

Класифікація лексики

Омоніми — слова, однакові за звучанням або написанням, але різні за значенням:

кома — розділовий знак (мовознавство);

кома — стан непритомності (медицина);

кома — газова туманність оболонки ядра комети (фізика)

Пароніми — слова, близькі, схожі за звучанням, але різні за значенням:

***К**ампанія — сукупність заходів, спрямованих на виконання певного завдання: виборча кампанія*

***К**омпанія — 1) група осіб, пов'язаних певними інтересами: весела компанія; 2) торговельне або промислове товариство, що об'єднує підприємців: торговельна компанія*

Класифікація лексики

- 3) **Споконвічні (власнеукраїнські) слова:** *мати, батько, холодний*
Запозичені (іншомовні) слова: *фантазія, абітурієнт, інститут.*
- 4) **Активного вжитку:** *вода, дорога*
Пасивного вжитку:
- **Застарілі слова:**
 - **архаїзми** – застаріле слово, але явище існує: *чадо, піїт*
 - **історизми** – застаріле слово й застаріле явище: *волость, подушне*
 - **Неологізми (нові слова):**
 - **загальнономовні:** *флешка, драйвер*
 - **авторські:** *дитинно, злотоцінно, яблуновоцвітно* (П. Тичина)

Класифікація лексики

5) **Загальноновживана лексика:** *історія, школа*

Діалектизми — уживаються мешканцями певної місцевості:
пательня, когут.

Жаргонізми — лексика, специфічні слова представників певної соціальної групи: *універ, хвостівка*

Професіоналізми: *мікросхема, вінчестер*

Терміни: *еволюція, синтаксис*

Розмовна лексика: *балакати, круто*

6) **Емоційно нейтральна лексика:** *я, працювати, вітер*

Емоційно забарвлена лексика: *малесенький, вітрище*

Класифікація лексики

7) Пряме й переносне значення слова

Пряме значення — властиве слову загальноприйняте тлумачення: *срібна монета, срібна медаль – зроблені зі срібла.*

Переносне значення — значення образне, пов'язане за смислом із прямим. Виникло внаслідок перенесення назви одного предмета (ознаки, дії, явища) на інший через схожість форми, кольору, функції тощо.

Наприклад: *срібний голос, срібний призер, срібне весілля*

Зміна лексичного значення слова призводить до змін у його правописі

Ватт (прізвище)	ват (одиниця виміру)
Торрічеллі (прізвище)	торічелієва порожнеча (термін)
мана (привид, ілюзія)	манна (те, що дається легко, без зусиль)
мото (частина складного слова «мотоцикл», «мотоспорт»)	мотто (епіграма)
Віра (ім'я)	віра (упевненість у чомусь, віровизнання)
Лев (ім'я)	лев (великий хижий звір родини котячих)
мирний (служить справі миру, не порушується війною)	Мирний (псевдонім Панаса Рудченка)

ФРАЗЕОЛОГІЯ

Фразеологія — розділ мовознавства, що вивчає фразеологізми.

Фразеологізми — неподільні словосполучення, в яких окреме слово втрачає самостійне лексичне значення, а разом, поєднуючись, слова утворюють нове значення.

Бабця надвоє сказала — невідомо, що трапиться.

Де Макар телят не пасе — далеко.

Пекти раків — червоніти.

ХПІ підготовка

Онлайн сервіс НТУ "ХПІ" для вибору спеціальності, тренування до тестів та успішного вступу в університети.

<http://training.kpi.kharkov.ua/>

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»